

**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ РЫНКА ТРУДА
 В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ**

© 2014

А.С. Волочко, аспирант кафедры экономики предприятия
 Донецкий национальный университет, Донецк (Украина)

Аннотация: В статье разработаны концептуальные основы и механизм регулирования отечественного рынка труда в условиях евроинтеграции. Представлены направления реализации политики социально-экономического развития рынка труда Украины. Предложены положения направленные на улучшение конъюнктуры рынка труда, повышение уровня социальной защищенности работников, сокращение уровня безработицы и неформальной занятости.

Ключевые слова: рынок труда, условия евроинтеграции, регулирование, спрос и предложение труда, мотивационные основы рынка труда, инструменты регулирования рынка труда, социальная ответственность, занятость, развитие общества.

Постановка проблемы у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними задачами. Важливість щодо забезпечення ефективності функціонування ринку праці є безсумнівною, бо розвиток його кон'юнктури направлений на забезпечення людей роботою і координацію соціально-трудова відносин. Зміна економічної ситуації у країні під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів позначається на особливостях розвитку ринку праці. Так, у 2013 р. невідповідність попиту та пропозиції на ринку праці скоротилася на 8,2% порівняно з 2012 р., але при цьому за окремими професійними групами відбулося його підвищення. Розмір перевищення пропозиції праці над попитом у 2013 р. все ж залишається значним та складає 440,2 тис. осіб. Окреслені проблеми значно загострюються на фоні дефіциту конкурентоспроможних робочих місць, високого рівня молодіжного безробіття у країні, значного тіньового ринку, поширення практики неформальної та неповної зайнятості. Все це є свідченням погіршення кон'юнктури вітчизняного ринку праці, що проявляється у невідповідності кількісних та якісних характеристик попиту та пропозиції. Вплив представлених тенденцій негативно позначається на соціально-психологічному стані працівників та в умовах євроінтеграції може бути загрозою масового відтоку кваліфікованих працівників. Все це підтверджує актуальність подальшого вдосконалення підходів до регулювання ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких розглядалися аспекти цієї проблеми і на яких ґрунтується автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженням ринку праці та особливостей його регулювання займаються такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Т.Бредгард [1,2], О. Грішнова [3], Г. Дмитренко [4], Т. Заяць [5], А.Колот [6], А.Кристов, О.Купец, Х.Лехман [7], Е.Лібанова [8], Н.Лук'яченко [9], Ю.Маршавін [10], С.Мельник [11], В. Онікієнко [12], Л.Шаульська [13] та багато інших вчених. Незважаючи на те, що науковцями цілеспрямовано аналізуються особливості створення нових робочих місць з метою працевлаштування безробітного населення та покращення кон'юнктурних показників ринку праці, проблеми невідповідності попиту та пропозиції на ринку праці залишаються невирішеними. За прогнозами в умовах євроінтеграції України до Європейського Союзу існує загроза щодо їх посилення в результаті лібералізації торгівлі та створення сприятливих умов для доступу до міжнародного ринку праці. З урахуванням цього актуальною є розробка нових підходів до регулювання ринку праці відповідно до розвитку євроінтеграційних процесів.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є представлення концептуальних положень та основних етапів реалізації механізму регулювання ринку праці в умовах євроінтеграції, а також виділення важливих напрямків регулювання ринку праці на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Під регулюванням ринку праці у статті розуміється науково

обґрунтований процес цілеспрямованого впливу органів державної влади, організацій роботодавців і профспілок, навчальних закладів на економічні об'єкти, процеси, що відбуваються на ринку праці в основному опосередкованими засобами, переважно економічного характеру, з урахуванням переваг ринкового механізму саморегуляції з метою досягнення продуктивної зайнятості та підвищення якості життя працівників за рахунок надання переваги регулюванню пропозиції на ринку праці та забезпечення гідного рівня заробітної плати та соціального забезпечення робітників. На сучасному етапі соціальна функція ринку праці має бути направлена на забезпечення продуктивної зайнятості, мобільності робочої сили, на підвищення ефективності використання трудового потенціалу. На це значно впливають процеси регулювання ринку праці, основу яких мають скласти напрямки його соціалізації. В умовах євроінтеграції взаємозв'язки між рівнем зайнятості, а також категоріями людського та соціального капіталу значно посилюються. Це потребує впровадження принципів соціальної відповідальності в основу регулювання ринку праці на індивідуальному, груповому, суспільному та державному рівнях, що сприятиме підвищенню рівня людського та соціального розвитку до світових стандартів.

З метою завчасного попередження та вирішення проблем ринку праці, а також з урахуванням обмежень теоретико-методичних підходів у даному напрямку запропоновано концептуальні положення регулювання ринку праці в умовах євроінтеграції.

Особливістю підходу є можливість поєднання інтересів усіх суб'єктів регулювання ринку праці за рахунок поєднання положень інституційно-соціологічного напрямку, теорій партисипативного управління, соціальної відповідальності та людського капіталу. Комплексність та системність концепції полягає у формуванні напрямків щодо регулювання попиту та пропозиції на ринку праці (рисунком 1).

Представлені напрямки регулювання ринку праці в умовах євроінтеграції відповідають таким потребам регулювання ринку праці.

1. Потреба регулювання: посилення мотиваційних основ розвитку ринку праці з метою збереження та кадрового потенціалу країни. Для цього запропоновано застосування таких напрямків: стимулювання робітників до перепідготовки та навчання відповідно до попиту за професійними групами; забезпечення мобільності робочої сили на внутрішньому ринку праці у межах регіону та між регіонами; підвищення ролі та значення профспілок у аспектах підвищення якісних характеристик робочої сили (участь у системі навчання працівників на виробництві та у питаннях регулювання заробітної плати).

2. Потреба регулювання: розвиток маркетингу робочої сили як інструменту забезпечення професійної збалансованості ринку праці. Для цього запропоновано застосування таких напрямків: формування заходів щодо розвитку наукової бази регулювання попиту на робочу силу шляхом створення нових робочих місць на

основі маркетингу робочої сили.

3. Потреба регулювання: впровадження стратегій активної державної політики на ринку праці. Для цього запропоновано застосування таких напрямків: стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу як основи створення нових робочих місць.

4. Потреба регулювання: підвищення рівня соціальної захищеності працівників на ринку праці та формування соціально відповідального бізнесу. Для цього запропоновано застосування таких напрямків: зміна настанов та поведінки роботодавців щодо працевлаштування інвалідів; диференціація заходів щодо працевлаштування пенсіонерів та молоді; стимулювання роботодавців до працевлаштування безробітних за професійними групами та створення нових робочих місць.

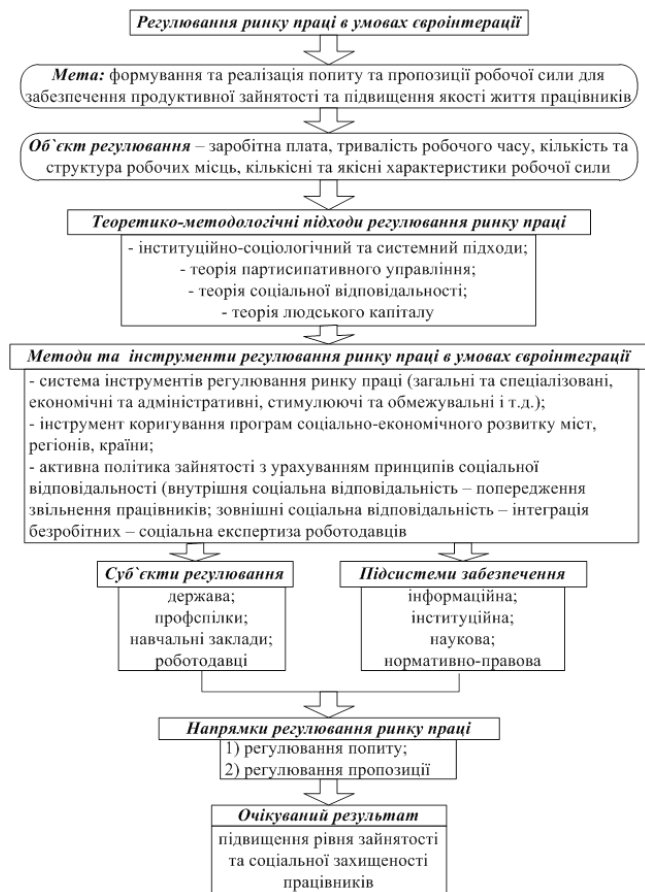

Рис. 1 - Концепція регулювання вітчизняного ринку праці в умовах Євроінтеграції

Джерело: складено автором самостійно

Для реалізації представлених напрямків регулювання ринку праці в умовах євроінтеграції мають застосовуватися у комплексі такі інструменти економічної підсистеми регулювання ринку праці: грошова-кредитна політика, фінансово-бюджетні регулятори ринку праці, інвестиційна політика. Державою має обиратися стратегія розвитку підприємництва в контексті активної політики зайнятості, а також формуватися основи інституційного регулювання ринку праці відповідно до вимог, які висуватимуться Європейським союзом. Перш за все, це має передбачати гармонізацію вітчизняного законодавства відповідно до стандартів ЄС.

Розроблено механізм регулювання ринку праці України в умовах євроінтеграції, що передбачає здійснення таких послідовних етапів: виявлення проблем у системі регулювання ринку праці, моніторинг регіональних ринків праці, розробка політики розвитку регіонального ринку праці та формування загальнодержавної політики соціально-економічного розвитку ринку праці. За результатами моніторингу роз-

витку регіональних ринків праці формуються рейтинги розвитку ринку праці за регіонами. Це є основою подальшого вибору пріоритетних напрямків регулювання регіональних ринків праці.

Виявлення проблем в системі регулювання ринку праці України запропоновано здійснювати на основі підходу, що враховує досвід країн ЄС та дозволяє завчасно передбачати зміни на ринку праці у зв'язку з лібералізацією торгівлі шляхом врахування рівня зайнятості та людського розвитку, а також прогнозних розмірів фінансування складових людського капіталу і тенденцій галузевого та регіонального розвитку економіки з метою вибору напрямків та інструментів регулювання ринку праці відповідно до виявлених проблем та прогнозних тенденцій, що створює основи для реалізації проактивної політики на ринку праці.

Підхід до виявлення проблем в системі регулювання ринку праці має містити такі процеси та їх складові: визначення тенденцій розвитку базових галузей економіки в умовах євроінтеграції (оцінка потенціалу експорторієнтованих галузей; виявлення галузевого потенціалу для розвитку внутрішнього ринку; окреслення галузей та регіонів, де відбувається та планується проведення реструктуризації); діагностика особливостей функціонування вітчизняного ринку праці в умовах євроінтеграції (визначення проблем ринку праці; встановлення обмежень розвитку регіональних ринків праці); оцінка особливостей соціального розвитку вітчизняної економіки в умовах євроінтеграції (визначення загальних проблем соціального розвитку держави; окреслення проблем соціального розвитку на галузевих та регіональних рівнях); виявлення проблем в системі регулювання ринку праці в умовах євроінтеграції (дослідження елементів підсистем регулювання ринку праці; оцінка відповідності напрямків регулювання ринку праці та характеру проблем в умовах євроінтеграції); визначення напрямків регулювання ринку праці, що потребують коригування в умовах євроінтеграції.

Використання запропонованого підходу направлено на своєчасне виявлення проблем в системі регулювання ринку праці на основі встановлення невідповідності діючих напрямків та інструментів реальним проблемам ринку праці з урахуванням галузевих та регіональних особливостей. Встановлено, що умови євроінтеграції призводять до посилення загрози для вітчизняного ринку праці щодо масового виїзду кваліфікованої робочої сили внаслідок недосконалості мотиваційних основ розвитку ринку праці. Низький рівень мобільності праці та капіталу може у короткостроковій перспективі призвести до проблем зростання бідності у країні, зниження продуктивності праці, зростання безробіття. Саме тому наведено основні етапи механізму регулювання ринку праці, направлено на посилення мотиваційних основ розвитку ринку праці. Це забезпечуватиме своєчасність виявлення причин низької внутрішньої мобільності кадрів, масового вибуття персоналу з певних підприємств, небажання робітників навчатися тим професіям, за якими існує потреба на ринку праці. При цьому, відповідно до досвіду країн ЄС, обов'язковим має бути врахування соціальної складової у механізмі регулювання ринку праці в умовах євроінтеграції, що повинно передбачати створення умов для забезпечення гідного рівня оплати праці робітникам.

Важливе значення має моніторинг розвитку регіональних ринків праці як етап механізму, що дозволяє формувати рейтинги розвитку ринку праці за регіонами та проводити оцінку роботи центрів зайнятості, що формує основи для вибору пріоритетних напрямків регулювання регіональних ринків праці [14-17]. Моніторинг складається з інформаційного та аналітичного блоків. Він передбачає здійснення розрахунків: коефіцієнтів працевлаштування та задоволення попиту на ринку праці за професійними групами; коефіцієнтів працевлаштування та задоволення попиту

на ринку праці за тими професіями, що входять до груп з низьким рівнем працевлаштування та задоволення попиту; діагностика ефективності стимулювання робітників за професійними групами; діагностика ефективності стимулювання робітників за тими професіями, що входять до груп з неефективною політикою стимулювання, а також низьким рівнем працевлаштування та задоволення попиту; формування переліку професій, за якими рекомендовано підвищити розмір заробітної плати, а також розрахунки розміру збільшення за професіями та за групами; визначення пріоритетних напрямків регулювання ринку праці за регіонами. Вибір пріоритетних напрямків передбачено здійснювати на основі застосування інструментарію методу аналізу ієрархій. При цьому запропоновано здійснювати вибір з переліку напрямків, які було обґрунтовано та представлено у концептуальних положеннях.

Висновки дослідження і перспективи подальшого вивчення даного напрямку. У рамках запропонованої концепції сформовано перелік актуальних напрямків регулювання ринку праці в умовах євроінтеграції, до яких віднесено:

1) щодо регулювання попиту: стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу як основа створення нових робочих місць; стимулювання роботодавців до працевлаштування безробітних за професійними групами та створення нових робочих місць; формування заходів щодо розвитку наукової бази регулювання попиту на робочу силу шляхом створення робочих місць; зміна настанов та поведінки роботодавців щодо працевлаштування інвалідів;

2) щодо регулювання пропозиції: забезпечення мобільності робочої сили та регулювання міграційних процесів; диференціація заходів щодо працевлаштування пенсіонерів; підвищення ролі та значення профспілок у аспектах підвищення якісних характеристик робочої сили; стимулювання робітників до перепідготовки та навчання відповідно до попиту за професійними групами. Вибір пріоритетних напрямків має здійснюватися з урахуванням особливостей регіонального розвитку. Впровадження механізму у практику регулювання ринку праці дозволить підвищити рівень обґрунтованості, оперативності та узгодженості процесу формування політики соціально-економічного розвитку ринку праці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бредгард Т. Социальная ответственность бизнеса между государственной политикой и политикой предприятий // Социальная политика: экспертиза, рекомендации, обзоры. 2005. №2. С. 50-71.
2. Bredgaard T., Larsen F., Madsen Per K., Rasmussen St. Flexicurity and atypical employment in Denmark // Aalborg: Centre for Labour market search (CARMA). 2009. №1. P. 1-9.
3. Грішнова О.А., Полив'яна Н.М. Соціально-трудові відносини в умовах глобальної економічної кризи: реальність, прогнози, стратегічні завдання //

Вісник Донецького національного університету. Серія «Економіка і право». Спецвипуск. Т.2. Донецьк: ДонНУ. 2009. С. 184-189.

4. Дмитренко Г.А. Соціальний капітал як підґрунтя позитивних трансформаційних процесів в Україні // Демографія та соціальна економіка. 2013. № 1(19). С. 100-109.

5. Заяць Т.А., Жаховська В.Л. Національний ринок праці та його молодіжний сегмент: методологія, практика, перспективи розвитку: моногр. Київ: Фенікс. 2008. 312 с.

6. Колот А. Сучасна філософія корпоративної соціальної відповідальності: еволюція поглядів // Україна: аспекти праці. 2013. №8. С.3-17.

7. Christev A. Trade Liberalisation and Employment Effects in Ukraine/ A.Christev, O.Kupets, H. Lehmann // Comparative Economic Studies. vol. 50(2). P. 318-340.

8. Лібанова Е.М. Соціальні проблеми і соціальні важелі конкурентоспроможності української економіки // Демографія та соціальна економіка. 2008. № 2. С. 5-20.

9. Лук'яченко Н.Д., Мартякова О.В., Хромов М.І. Механізм державного регулювання зайнятості у промисловому регіоні: моногр. Донецьк: Юго-Восток. 2010. 161 с.

10. Маршавін Ю.М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу: моногр. К.: Альтерпрес. 2011. 396 с.

11. Мельник С. В. Механізм регулювання соціально-трудової сфери України: моногр. Київ: Соцінформ. 2009. 786 с.

12. Онікієнко В.В. Пріоритети соціалізації ринку праці в умовах ринкової стабілізації та глобалізації національної економіки України // Демографія та соціальна економіка. 2006. №2. С.101-114.

13. Шаульська Л.В. Стратегія розвитку трудового потенціалу України: моногр. Донецьк: ІЕП НАН України. 2005. 502 с.

14. Биксина Н.А. Степень напряженности ситуации на региональном рынке труда как фактор, определяющий стратегию его регулирования // Актуальные проблемы экономики и права. 2012. № 3. С. 62-66.

15. Чупайда А.М., Ваховский В.В. Влияние структурных сдвигов в экономике на содержание труда // Вестник Поволжского государственного университета сервиса. Серия: Экономика. 2013. № 1 (27). С. 39-46.

16. Великая Е.Г. Роль репродуктивного труда в экономике // Карельский научный журнал. 2013. № 4. С. 7-10.

17. Понедельчук Т.В. Влияние основных и второстепенных факторов на экономический рост в условиях трансформационной экономики Украины // Азимут научных исследований: экономика и управление. 2013. № 1. С. 26-29.

Статья публикуется при поддержке гранта РГНФ «Целевой конкурс по поддержке молодых ученых» (231-95-1539)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

© 2014

*А.С. Волочко, аспірант кафедри економіки підприємства
Донецький національний університет, Донецьк (Україна)*

Анотація: У статті розроблено концептуальні основи та механізм регулювання вітчизняного ринку праці в умовах євроінтеграції. Представлено напрямки реалізації політики соціально-економічного розвитку ринку праці України. Запропоновані положення направлені на покращення кон'юнктури ринку праці, підвищення рівня соціальної захищеності працівників, скорочення рівня безробіття та неформальної зайнятості.

Ключові слова: ринок праці, умови євроінтеграції, регулювання, попит та пропозиція праці, мотиваційні основи ринку праці, інструменти регулювання ринку праці, соціальна відповідальність, зайнятість, людський розвиток.

**THE CONCEPT OF LABOR MARKET FORMING IN CONDITIONS
 OF EUROPEAN INTEGRATION**

© 2014

A.S.Volochko, post-graduate student
 Donetsk National University, Donetsk (Ukraine)

Annotation: The paper has developed conceptual foundations and mechanism of domestic labor market regulation in terms of European integration. The directions of socio-economic development policy implementation of the Ukrainian labor market were provided. The proposed provisions are aimed at improving labor market conditions, increasing the level of workers' social protection, reducing unemployment and informal employment.

Keywords: labor market, European integration conditions, regulation, labor demand and supply, motivational bases of the labor market, instruments of labor market regulation, social responsibility, employment, human development.

УДК 631

**СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОИЗВОДСТВА ПШЕНИЦЫ В РОССИЙСКОЙ
 ФЕДЕРАЦИИ, УКРАИНЕ И РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА ЗА 2006–2010 ГГ.**

© 2014

И.Г. Генералов, преподаватель кафедры «Экономика и статистика»
С.А. Суслов, кандидат экономических наук, доцент кафедры «Экономика и статистика»
 Нижегородский государственный инженерно-экономический институт, Княгинино (Россия)

Аннотация: В статье определено место производства пшеницы в мировом зернопроизводстве. Рассмотрены основные показатели, характеризующие валовое производство пшеницы в Российской Федерации, республике Молдова и на Украине. Выявлены основные тенденции в динамике урожайности данной культуры, а также факторы, влияющие на нее.

Ключевые слова: мировая экономика, пшеница, зерно, урожайность, Российская Федерация, Украина, Республика Молдова.

Зерновое производство исторически является основой устойчивого функционирования национального агропродовольственного сектора, носит системообразующий характер для других отраслей экономики страны, определяет уровень продовольственной безопасности населения и служит своеобразным индикатором экономического благополучия государства [1, с. 4].

Одним из основных направлений, как в мировом, так и российском зернопроизводстве является производства пшеницы.

Пшеница – одна из основных продовольственных культур в мире, обеспечивающая 20 % энергии в рационе человека. Кроме того, пшеница – основной источник белка в развивающихся странах. В период с 2006 по 2010 гг. объем продаж мирового рынка зерна пшеницы был на уровне 135 млн т в год, при этом 71 % зерна было выращено в США, Франции, Канаде, Австралии, России и Аргентине [3, с. 2].

Согласно С. Филлипсу и Р. Нортону, начиная с 60-х годов двадцатого столетия производство пшеницы увеличилось более чем в два с половиной раза. На данный положительный рост оказали в-первую очередь применение более совершенных агротехнологий, улучшенных сортов, а также более сбалансированного питания растений [3].

Таблица 1 – Доля пшеницы в структуре производства зерновых и зернобобовых культур в мировом масштабе за период 2006–2010 гг.

Показатель	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	Отклонение 2010 г. от 2006 г.	Темп роста, %
Зерновые и зернобобовые, млн. т.	2297	2416	2588	2559	2500	203	108,8
Пшеница, млн. т.	603	613	683	687	651	48	107,9
Доля пшеницы в структуре производства зерновых и зернобобовых культур, %	26,3	25,4	26,4	26,8	26,0	-0,2	99,2

По сравнению с периодом 1961–65 гг. мировое производство зерна пшеницы увеличилось в 2,5 раза к 2010 г. Между 1961 и 1980 гг. Советский Союз производил около 24 % мирового валового сбора зерна пшеницы, что составляло чуть более 80 млн т/год [3, с. 3]. Однако в 1991 г. Советский Союз прекратил свое существование, распавшись на 15 отдельных республик. Крупнейшими производителями зерна стали Российская Федерация, Украина и Казахстан.

На территории постсоветского пространства в Восточной Европе кроме Российской Федерации появилось на мировой и европейской политической карте еще три государства: Республика Беларусь, Республика Молдова и Украина.

Беларусь отстает от большинства стран бывшего СССР по показателям перехода к рынку. Лишь 30 % ВВП производилось в стране частным сектором (хуже только в Туркмении), невелико и социальное расслоение. В частные руки не передано ни одного крупного предприятия [2, с. 32]. В связи с вышеуказанным наибольший интерес при исследовании производства пшеницы для нас будут составлять страны постсоветского пространства Восточной Европы, полностью перешедшие к рыночной экономике: Российская Федерация, Украина и Республика Молдова.

Таблица 2 – Производство зерновых и зернобобовых культур (в весе после доработки)

Показатель	2006 г.		2007 г.		2008 г.		2009 г.		2010 г.		В среднем за период	Темп роста, %
	млн. т.	в % к мировому уровню	млн. т.	в % к мировому уровню	млн. т.	в % к мировому уровню	млн. т.	в % к мировому уровню	млн. т.	в % к мировому уровню		
Зерновые и зернобобовые культуры												
Россия	78,2	3,4	81,5	3,4	108,2	4,2	97,1	3,8	61	2,4	85,2	78,0
Республика Молдова	2,3	0,1	0,9	0,0	3,2	0,1	2,2	0,1	2,4	0,1	2,2	104,3
Украина	34,3	1,5	29,3	1,2	53,3	2,1	46	1,8	39,3	1,6	40,44	114,6
Мир в целом	2297	100	2416	100	2588	100	2559	100	2500	100	2472	108,8
Пшеница												
Россия	44,9	7,4	49,4	8,1	63,8	9,3	61,7	9,0	41,5	6,4	52,26	92,4
Республика Молдова	0,7	0,1	0,4	0,1	1,3	0,2	0,7	0,1	0,7	0,1	0,76	100,0
Украина	13,9	2,3	13,9	2,3	25,9	3,8	20,9	3,0	16,9	2,6	18,3	121,6
Мир в целом	603	100	613	100	683	100	687	100	651	100	647,4	108,0

В 2006 г. на долю вышеуказанных государств приходилось 5 % мирового производства зерновых и зернобобовых культур. В связи с аномальной засухой в 2010 г. в Российской Федерации, их доля в мировом производстве сократилась до 4,1 %. При этом рассматривая долю данных стран в мировом производстве пшеницы можно сделать вывод, что на них приходится в среднем 9–14 % от всего производства.

В среднем за 2006–2010 гг. в Российской Федерации производство зерновых и зернобобовых культур (в весе после доработки) составляло 85,2 млн т. Данный показатель в Республике Молдова и Украине значительно ниже